

УДК: 341.229(4-672EU)

Biblid 1451-3188, 25 (2026)

Год XXV, бр. 93, стр. 179–221

Изворни научни рад

Рад примљен 20. 01. 2026. године

Рад одобрен 10. 02. 2026. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iire_ez.2026.25.93.10

CC BY-SA 4.0

НОВИ ПРЕДЛОГ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О СВЕМИРСКОМ ПРАВУ

Душко ДИМИТРИЈЕВИЋ*

Апстракт: Са новим предлогом „Закон о свемиру“ Европска унија (ЕУ) позвала је државе чланице да усвоје јединствен и усклађен правни оквир за свемирске активности, са фокусом на безбедност, отпорност и одрживост. Овакав фокус покрива свемирски саобраћај, екологију и сајбер безбедност за критичну инфраструктуру у сврху давања већег подстицаја свемирској економији и стратешкој аутономији ЕУ. Суштински, Комисија је предлогом од 25. јуна 2025. године иницирала усвајање Уредбе о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности којом се предвиђа замена фрагментираних националних законодавних решења заједничким правилима за оператере, чиме се обезбеђује сигуран и непрекидан приступ свемирским услугама, уз подстицање технолошких иновација и стварање јединственог тржишта за обављање свемирских активности које треба да допринесу ојачавању глобалне конкурентности европске свемирске привреде.

Кључне речи: ЕУ, Предлог Уредбе о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности, „Закон о свемиру“ јединствени правни оквир, свемирске услуге, тржиште

* Институт за међународну политику и привреду, Београд. E-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3375-7280>. Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2026“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2026. (евиденциони број: 451-03-33/2026-03/200041).

1) УВОД

Уговор о принципима који регулишу активности држава у истраживању и коришћењу свемира, укључујући Месец и друга небеска тела (Уговор о свемиру), поставио је темеље међународног регулисања свемирских активности. Њиме је успостављен правни оквир за режим свемира и небеских тела, а уједно је промовисан принцип међународне правне одговорности за државе које се баве свемирским активностима.¹ Због недостатка конкретних обавезујућих техничких правила за спровођење општих правила и принципа садржаних у Уговору о свемиру, државе чланице ЕУ примењују различите регулаторне приступе. Тако, њих тринаест, има посебне законодавне оквире о свемиру, док друге државе чланице ЕУ настоје да ажурирају или усвоје потпуно нове законодавне оквире којима би регулисале пре свега комерцијалне свемирске активности постојећих и нових свемирских субјеката. Поменута законодавна пракса спроводи се искључиво на националним нивоима и има недостатке у погледу међусобне координације, због чега на ширем плану долази до фрагментације законодавства ЕУ у свемирској области. Будући да ова ситуација може представљати озбиљну препреку функционисању европског тржишта, па тиме и значајну претњу по европски безбедносни систем, ЕУ је 21. марта 2022. године усвојила Стратешки компас за безбедност и одбрану, којим се свемир идентификује као стратешка област и спорни стратешки домен заједно са поморским и сајбер просторима, чија безбедност захтева предузимање низа мера и акција ради предупређење разних облика хибридних претњи.² Делујући у

¹ "The Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies", 27 January, 1967, *United Nations Treaty Series*, 1967, Vol. 610, pp. 205–298. Према актуелним подацима, 116 држава света стране су Уговора о свемиру (укључујући све државе које се баве свемиром), 23 државе су потписнице Уговора, а једна држава је декларацијом прихватила права и обавезе из Уговора. Видети: Богдан Стојановић, Душко Димитријевић, *Геополитика свемира и међународно право*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2025, стр. 312.

² "A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security", Annex, 7371/22, Council of the European Union, Brussels, 21 March 2022. Стратешком компасу претходила је Стратегија безбедности. Видети: "Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Security Union Strategy", COM(2020) 605 final, European Commission, Brussels, 24. 7. 2020; Душко Димитријевић, „Стратешки компас за безбедност и одбрану ЕУ“, *Европско законодавство*, 2022, Vol. 21, бр.

том правцу, бивши италијански премијер Марио Драги (*Mario Draghi*), у свом Извештају од 9. јуна 2024. године, нагласио је да свемир представља и један од стратешки важних сектора европске привреде. Исту констатацију поновила је и председница Европске комисије Усула фон дер Лајен (*Ursula von der Leyen*), у политичким смерницама од 18. јула 2025. године, којима се подстиче унапређење међународне свемирске сарадње за период од 2024. до 2029. године. Наведени политички документи предвиђају могућност доношења јединственог законодавног оквира ЕУ за функционисање унутрашњег тржишта у свемирској области. У даљој разради ове идеје, Комисија ЕУ позвала се на своја претходно изнета Заједничка саопштења о приступу ЕУ у управљању свемирским саобраћајем од 15. фебруара 2022. године и о Европској свемирској стратегији за безбедност и одбрану од 10. марта 2023. године.³

Након саветовања са свим релевантним свемирским актерима, Комисија је, наслањајући се на одредбу члана 114. Уговора о функционисању ЕУ која се односи на успостављање и функционисање унутрашњег тржишта, 25. јуна 2025. године изнела предлог Уредбе о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности Европском парламенту и Савету. У овом предлогу свемир се апострофира као један од кључних приоритета развоја заједничког тржишта и јачања конкурентности европске свемирске индустрије. Њено усвајање требало би да доведе до елиминације разлика у обављању свемирских активности, до обезбеђења правне сигурности и транспарентности на европском тржишту, и до уједначене заштите права и интереса пружалаца свемирских услуга из ЕУ и трећих земаља, уз доследно спровођење заједничког правног оквира о свемиру. На тај начин, био би успостављен јединствени европски законодавни оквир о свемиру. Он би, по свој прилици, био „спона која недостаје“ у постизању веће конкурентности европске свемирске привреде. Уз подстицање технолошких иновација, а потом стабилности и предвидивости пословног окружења, овај својеврсни

77–78, стр. 327–347; Balázs Bartóki-Gönczy, Mónika Ganczer, Gábor Sulyok, “Space sustainability: Current regulatory challenges”, *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2024, Vol. 65, No. 2, pp. 262, etc.

³ “Joint Communication to the European Parliament and the Council: An EU Approach for Space Traffic Management – An EU Contribution Addressing a Global Challenge”, JOIN/2022/4 final, European Commission Strasbourg, 15. 2. 2022; “Joint Communication to the European Parliament and the Council: European Union Space Strategy for Security and Defence”, European Commission, JOIN(2023) 9 final, Brussels, 10. 3. 2023; Душко Димитријевић, „Приступ Европске уније управљању свемирским саобраћајем“, *Европско законодавство*, 2025, Vol. 24, бр. 92, стр. 283–303; „Свемирска стратегија Европске уније за безбедност и одбрану“, *Европско законодавство*, 2025, Vol. 24, бр. 89, стр. 179–202.

„Закон о свемиру“ постао би кључни акт за постизање безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности у ЕУ. Његова имплементација требало би да доведе до отварања нових тржишта уз стратешко позиционирање ЕУ. Истовремено „Закон о свемиру“ могао би да постане јединствени оквир за уједначавање услова свемирског пословања унутар и ван ЕУ. Заједничким правним оквиром омогућило би се синхронизовано спровођење поступака издавања одобрења за вршење свемирских активности, потом регистрације и надзора оператера, уз континуирано праћење и контролу свемирских објеката и свемирског отпада. У циљу ојачавања стратешке аутономије која подразумева и оснажење технолошке независности, ЕУ би требало даље да ради на изради детаљније регулативе везане за сајбер безбедност и свемирску инфраструктуру.⁴ Ако ускоро дође до усвајања предлога Уредбе, Уредба би постала оперативна од 1. јануара 2030. године. То би омогућило да ЕУ обезбеди већу отпорност и дугорочну одрживост која би требало да осигура виши степен заштите животне средине и отклањање разних ризика повезаних са експоненцијалним растом свемирских активности.⁵ На изнети

⁴ Директивом НИС 2 и Директивом о отпорности критичних субјеката, ЕУ је ојачала инфраструктуру намењену обављању свемирских активности. Будући да се не односе на средства која се користе у оквиру Свемирског програма ЕУ, ове Директиве не регулишу све сегменте ризика повезаних са свемирском инфраструктуром. Стога се сматра да би се усвајањем предметне Уредбе покрила правна празнина, јер би се утврдила прецизна правила о сајбер безбедности примењива на све оператере и средства свемирске инфраструктуре. Видети: “Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive)”, *OJ L 333*, 27. 12. 2022, pp. 80–152; “Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC”, *OJ L 333*, 27. 12. 2022, pp. 164–198.

⁵ Сходно Европском зеленом плану и циљевима ЕУ у области одрживости, предлогом Уредбе о свемиру доприноси се смањењу тзв. еколошког отиска свемирских активности и омогућава се испуњавање потенцијалних обавеза које произилазе из међународног уговорног права. Видети: “European Green Plan – New Directions of Economic Development of the European Union”, in: Slobodan Nešković (Ed.), *Green Agenda of the European Union, Family Business and Artificial Intelligence – Political and Social Aspects*, Faculty of European Legal and Political Studies and MANUB, Belgrade, St. Cyril and St. Methodius, Veliko Tarnovo, 2025, pp. 21–37; “Communication from the Commission – A Clean Planet for all A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy”, COM/2018/773 final, Brussels, 28. 11. 2018.

начин, ЕУ би преузела једну од водећих улога у свету у одређивању правних стандарда за безбеднији, отпорнији и одрживији свемир.⁶

2) МЕРЕ ЕУ

„Предлог Уредбе Европског парламента и Савета о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности у Унији“ [Proposal for a Regulation on the safety, resilience and sustainability of space activities in the Union].⁷

3) САДРЖАЈ

Опште одредбе

У предлогу Уредбе утврђују се правила за успостављање и функционисање тржишта свемирских услуга које укључују, између осталог, и пружање свемирских података. У циљу постизања заједничке безбедности, отпорности и одрживости, овом Уредбом утврђују се јединствена правила о издавању одобрења, регистрацији и надзору свемирских активности које

⁶ Још од 2008. године ЕУ настоји да прогура предлог сета правила о безбедним и одрживим активностима у свемиру. Током 2012. године ЕУ је покренула међународне консултације о Нацрту Међународног кодекса понашања за активности у свемиру чији је текст званично објављен 2014. године. Нацрт међународног кодекса односи се на војне и цивилне активности у свемиру. Њиме се прописују обавезе усвајања унутрашњих правних оквира за смањење свемирских акцидената. Такође, нацртом се позивају државе да се уздрже од било какве акције која би довела, посредно или непосредно, до оштећења или уништења космичких објеката, осим ако се таква акција не предузима како би се смањило стварање космичког отпада. Акције морају бити оправдане императивним безбедносним обзирима или принципима Повеље Уједињених нација, укључујући и „урођено право на индивидуалну или колективну самоодбрану“. Иако је ЕУ овим нацртом изразила своју неутралну позицију у односу на велике свемирске силе, нацрт није наишао на њихову пуну подршку. Видети: Jinyuan Su, Zhu Lixin, “The European Union draft Code of Conduct for outer space activities: An appraisal”, *Space Policy*, 2014, Vol. 30, No. 1, pp. 34–39.

⁷ Уз предлог Уредбе Европског парламента и Савета о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности у Унији, Комисија је дала предлог и десет анекса у којима се ближе прописују услови везани за лансирање свемирских објеката, смањење отпада за ракете носаче, праћења свемирских летелица, смањење отпада свемирских летелица, констелације, отпорност, операције и услуге у свемиру (ISOS), квалификована техничка тела за свемирске активности и могуће повреде Уредбе. Видети: „Извори“.

спроводе пружаоци свемирских услуга из ЕУ, односно о регистрацији и надзору свемирских активности које спроводе међународне организације и пружаоци свемирских услуга из трећих земаља када пружају свемирске услуге у ЕУ. Уредба утврђује и правила о управљању прометом у Земљиној орбити пружањем услуга за избегавање судара. Такође. Уредбом се регулишу различити аспекти управљања и изградње свемирских капацитета, те увођење посебне свемирске ознаке ЕУ.

Предлог Уредбе предвиђа у члану 2. обим примене *ratione personae*, на следеће свемирске субјекте: а) свемирске оператере; б) пружаоце свемирских услуга избегавања судара; в) примарне пружаоце свемирских података, и г) међународне организације. С друге стране, предлог Уредбе утврђује да се њене одредбе неће примењивати на свемирске објекте који се употребљавају искључиво у одбрамбене сврхе или сврхе националне безбедности, на свемирске објекте који се током свемирске мисије привремено стављају у одбрамбене и војне сврхе, на овлашћења или управљање радиофреквенцијским спектром, као и на објекте лансиране пре 1. јануара 2030. године. Посебна правила (из главе IV) предлога Уредбе, примењују се на свемирске објекте чијим се радом генеришу свемирски подаци који се употребљавају у ЕУ или којима се омогућава пружање свемирских услуга.

Предлогом Уредбе гарантује се слобода кретања на начин да државе чланице ЕУ не смеју из безбедносних или разлога који се односе на отпорност и животну средину ограничавати пружање свемирских података и свемирских услуга ако су пружаоци свемирских услуга уписани у Регистар свемирских објеката Уније. Међутим, пружалац свемирских услуга који послује у некој од држава чланица ЕУ која није његова матична држава може бити ограничен строжим захтевима у погледу вршења свемирских активности, а који се тичу безбедности, отпорности или животне средине. Иначе, предлог Уредбе садржи клаузулу о националној безбедности у члану 4. којом се не доводе у питање одговорности држава чланица ЕУ.

Чланом 5. предлога Уредбе прописује се значење појединих појмова и термина, тако да:

1) „свемирски објект“ значи објект који је израдио човек, а који је послат у свемир и који укључује свемирску летелицу и орбитални степен ракете-носача;

2) „свемирска летелица“ означава свемирски објект који је пројектован за извођење одређене функције или свемирске мисије, као што је пружање услуга комуникације, навигације или посматрања и обављања операција и услуга у свемиру, укључујући сателит, више степене ракета-носача и возило за повратак у атмосферу;

3) „свемирска констелација“ означава скуп свемирских објеката која се састоји од најмање 10 и највише 99 оперативних свемирских летелица које делују у оквиру заједничке мисије, према плану постављања у орбиту;

4) „свемирска мегаконстелација“ означава констелацију која садржи најмање 100 и највише 999 оперативних свемирских летелица;

5) „свемирска гигаконстелација“ означава констелацију која садржи најмање 1000 оперативних свемирских летелица;

6) „заштићено подручје геостационарне орбите“ означава део сферне љуске дефинисан као доња висина = геостационарна висина минус 200 км; горња висина = геостационарна висина плус 200 км; -15 степени \leq географска ширина $\leq +15$ степени геостационарне висине (35 786 км представља надморску висину Земљине геостационарне орбите);

7) „мини-сателитска класа“ представља сателите масе једнаке или веће од 201 кг и мање од 600 кг;

8) „свемирска мисија“ представља мисију коју дефинише корисник и коју свемирски објект треба да оствари;

9) „свемирска инфраструктура“ означава сва средства или скуп средстава, система и подсистема или њихових делова који се употребљавају за обављање свемирских активности кроз интеракцију и рад земаљског, свемирског и комуникацијског сегмента;

10) „земаљски сегмент“ значи део свемирске инфраструктуре који се налази на Земљи, на територији ЕУ или изван ње и обухвата земаљску инфраструктуру из Анекса Директиве о отпорности критичних субјеката 2022/2557. Конкретно овај сегмент обухвата земаљске станице, терминале, опрему потребну за комуникацију са свемирским објектима и пружање помоћи свемирским операцијама, потом и контролне центре за мисије и друге земаљске контролне центре, генеричку земаљску инфраструктуру, земаљске мреже, помоћне објекте, као што су објекти за састављање, тестирање и интеграцију свемирских летелица (АИТ), лансирне рампе и одговарајућу инфраструктуру нужну за активности лансирања;

11) „свемирски сегмент“ представља део свемирске инфраструктуре који се налази у свемиру, укључујући свемирске објекте, свемирске станице, свемирске сонде, системе за свемирски саобраћај, информативне системе и друге материјале и опрему;

12) „свемирски подаци“ представљају податке из свемира, укључујући, али не ограничавајући се на податке о пресретању, лоцирању, преносу сигнала који производи свемирски објект или податке о посматрању са Земље, небеског тела, свемирског објекта или из свемира;

13) „свемирске активности“ означавају скуп операција при обављању активности у свемиру. *Inter alia*, оне обухватају управљање свемирским објектима и надзор над њима, укључујући њихов повратак у атмосферу, потом услуге лансирања, укључујући и покушаје лансирања, управљање и одржавање локација и објеката за лансирање, активности повезане са истраживањем свемира као што су свемирски летови са људском посадом, свемирски саобраћај и извођење експеримената, активности повезане са коришћењем и управљањем свемирским објектима у свемиру као што су операције и услуге у свемиру (ISOS), али операције које укључују праћење и одстрањивање свемирског отпада.

14) „свемирске услуге“ обухватају управљање и надзор над радом свемирског објекта, пружање услуга лансирања, управљања и одржавања локација за лансирање, услуге које пружа примарни пружалац свемирских података, операције и услуге у свемиру (ISOS), услуге избегавања судара;

15) „пужалац свемирских услуга“ означава пружаоце свемирских услуга који су обухваћени овом Уредбом;

16) „свемирски оператер“ означава јавног или приватног субјекта који управља свемирском инфраструктуром и пружањем свемирских услуга за које је добио одобрење или које се спроводе унутар посебног националног свемирског програма. *Inter alia*, услуге обухватају управљање радом, надзор и повратак свемирског објекта (тзв. *оператер свемирских летелица*), управљање радом, надзор и праћење лансирања свемирског објекта (тзв. *оператер лансирања*), управљање радом, надзор и одржавање објеката на земаљском сегменту свемирске инфраструктуре која се употребљава за лансирање (тзв. *оператер локација за лансирање*), управљање радом и надзор свемирског објекта за потребе извођења свемирских операција и услуга (тзв. *пужалац операција и услуга*);

17) „свемирски оператер из ЕУ“ представља оператера из ЕУ или под контролом физичког или правног лица које пружа свемирске услуга са пословним седиштем у ЕУ;

18) „контрола“ означава способност извршавања одлучујућег утицаја на правни субјект директно или индиректно путем једног или више посредничких правних субјеката;

19) „свемирски оператер из треће земље“ означава оператера са пословним седиштем у трећој земљи који се бави пружањем свемирских услуга оператерима из ЕУ или који је у вези са свемирским средствима у власништву ЕУ, или са владиним или невладиним средствима, потом и који је примарни пружалац свемирских података или који пружа услуге примарним пружаоцима свемирских података;

20) „средства у власништву ЕУ“ значи материјалну и нематеријалну имовину у власништву ЕУ, створену или развијену у оквиру Свемирског програма Уније;⁸

21) „владина или невладина свемирска средства“ представљају имовину у јавном или приватном власништву, којом управља државни орган или приватни субјект са пословним седиштем настаном у држави чланици, укључујући средства која имају двојну намену и која су стављена под цивилну контролу;

22) „примарни пружаоци свемирских података“ представљају пружаоце свемирских услуга из ЕУ или из трећих земаља који врше прву обраду свемирских података која омогућава даље пружање свемирских података. Они укључују пружаоце електроничких комуникацијских услуга и пружаоце свемирских услуга који омогућавају прву обраду података о посматрању;

23) „међународна организација“ означава међународну организацију која у ЕУ пружа свемирске услуге или свемирске податке које генеришу свемирски објекти постављени у орбити која није удаљенија од Земљине геостационарне орбите и којима управљају такве међународне организације;

24) „пужалац свемирских услуга избегавања судара“ јесте пружалац услуга за избегавања судара са подручја ЕУ или из трећих земаља;

25) „истраживачка и образовна институција“ означава пружаоца свемирских услуга који обавља свемирске активности у експерименталне сврхе, невезано да ли резултате тог истраживања користи и у комерцијалне сврхе;

26) „мала и средња предузећа“ (МСП), представљају привредне субјекте ближе дефинисане у Анексу Препоруке Комисије 2003/361;⁹

⁸ “Regulation (EU) 2021/696 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Union Space Programme and the European Union Agency for the Space Programme and repealing Regulations (EU) No 912/2010, (EU) No 1285/2013 and (EU) No 377/2014 and Decision No 541/2014/EU”, *OJ L* 170, 12. 5. 2021, pp. 69–148, Art. 9(1); Regulation (EU) 2023/588 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2023 establishing the Union Secure Connectivity Programme for the period 2023-2027”, *OJ L* 79, 17. 3. 2023, pp. 1–39, Art. 1.

⁹ “Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance) (notified under document number C(2003) 1422”, *OJ L* 124, 20. 5. 2003, pp. 36–41. У члану 2. Анекса формулише се да: „1. Категорија микро, малих и средњих предузећа (МСП) састоји се од предузећа која запошљавају мање од 250 људи и чији годишњи промет не прелази 50 милиона евра, и/или годишњи биланс стања не прелази 43 милиона евра. 2. У

27) „мала предузећа средње тржишне капитализације“ представљају привредне субјекте ближе дефинисане у Анексу Препоруке Комисије Ц(2025);¹⁰

28) „субјекти који примењују поједностављено управљање ризиком“ означавају оператере – мала предузећа или истраживачке или образовне институције које примењују поједностављено управљање ризиком;

29) „ракета-носач“ означава систем или део свемирског сегмента који је израђен за потребе преноса једног или више објеката у свемир;

(30) „орбитални степен ракете-носача“ означава могућност ракете-носача да развије одређени потисак током наменске фазе рада у сврху достизања Земљине орбите;

(31) „услуга лансирања“ значи лансирање или покушај лансирања свемирског објекта у Земљину орбиту;

(32) „локација лансирања“ означава локацију на Земљи која је део земаљског сегмента свемирске инфраструктуре са које се лансира свемирски објект;

33) „догађаји од великог интереса“ означавају блиске сусрете који носе високи степен ризика и за које свемирски оператер мора изводити маневре да би се избегао судар;

34) „номиналан рад“ значи извршавање планираних задатака или функција за које су свемирска летлица или орбитални степен ракете-носача израђени;

35) „поруке са подацима о коњункцији“ означавају информације о коњункцији између два свемирска објекта;

36) „избегавање судара“ значи извођење маневара како би се смањило ризик од судара у свемиру;

37) „делта V“ означава повећање брзине потребне за достизање одређене Земљине орбите или путање лета;

оквиру категорије МСП, мало предузеће се дефинише као предузеће које запошљава мање од 50 људи и чији годишњи промет и/или годишњи биланс стања не прелази 10 милиона евра. 3. У оквиру категорије МСП, микропредузеће се дефинише као предузеће које запошљава мање од 10 људи и чији годишњи промет и/или годишњи биланс стања не прелази 2 милиона евра“.

¹⁰ “Commission Recommendation on the Definition of Small Mid-Cap Enterprises”, С/2025/3500 final, 21. 5. 2025. У члану 2. Анекса наводи се да: „Категорија малих предузећа средње капитализације састоји се од предузећа која нису мала и средња предузећа у складу са Препоруком 2003/361/ЕЗ, запошљавају мање од 750 људи и имају годишњи промет који не прелази 150 милиона евра или годишњи биланс стања који не прелази 129 милиона евра“.

38) „објект од интереса“ означава субјекте укључене у ситуације које могу имати последице на свемирске ситуације или ситуације на Земљи;

39) „повратак у атмосферу“ означава трајни повратак свемирског објекта у Земљину атмосферу;

40) „одстрањивање“ представљају радње које обављају свемирске летелице или орбитални степен ракете-носача уз помоћ сервисне свемирске летелице (или без ње), у сврху отклањања опасности од случајног распада свемирског објекта;

41) „фаза одстрањивања“ означава фазу између завршетка свемирске мисије свемирске летелице или орбиталног степена ракете-носача и краја њеног животног века;

42) „крај животног века“ значи момент у којем се свемирска летелица или орбитални степен ракете-носача трајно искључују из функције, тј. када номинално завршавају фазу одстрањивања и када се враћају у Земљину атмосферу (као и када их свемирски оператер више не може ефективно контролисати);

43) „крај мисије“ значи фазу у којој свемирска летелица или орбитални степен ракете-носача завршава задатке за које су израђени, а што не представља њихово одстрањивање због квара или добровољног заустављања;

44) „пасивизација“ означава радњу трајног пражњења, неповратног деактивирања или обезбеђења свих извора похрањене енергије у свемирском објекту који би могли узроковати његов случајни распад;

45) „свемирски отпад“ представља сваки свемирски објект (свемирске летелице) или њихове делове, укључујући и делове који су у Земљиној и Месечевој орбити, или који поново улазе у Земљину атмосферу или Месечеву егзосферу, такође и оне који су изван функције или који више не служе никаквој посебној сврси, а што обухвата још и делове ракета или вештачких сателита (или неактивне вештачке сателите);

46) „мрежни и информациони систем“ јесте мрежни и информациони систем ближе формулисан у систем како је дефинисан у Директивом НИС 2 (2022/2555);¹¹

¹¹ „Мрежни и информациони систем“ се према одредби члана 6(1) Директиве НИС 2, означава као: (а) електронска комуникациона мрежа како је дефинисана у члану 2, тачка (1), Директиве (ЕУ) 2018/1972; (б) било који уређај или група међусобно повезаних или повезаних уређаја, од којих један или више, у складу са програмом, врше аутоматску обраду дигиталних података, или (ц) дигитални подаци који се чувају, обрађују, преузимају или преносе елементима обухваћеним тачкама (а) и (б) у сврху њиховог рада, коришћења, заштите и одржавања.

47) „безбедност мрежних и информацијских система“ означава безбедност ближе формулисану у Директиви НИС 2 (2022/2555);¹²

48) „критична инфраструктура“ означава инфраструктуру дефинисану Директивом о отпорности критичних субјеката 2022/2557;¹³

49) „контролни центар за мисију“ означава део земаљског сегмента који служи надзору и праћењу извршавања свемирске мисије;

50) „контролни центар за сателите“ означава део земаљског сегмента намењен надзору конфигурације сателитске платформе;

51) „ефективни технички надзор“ јесте гаранција свемирског оператера да свемирски објекат правовремено и у складу са предвиђеним редоследом извршава наредбе које преносе овлашћени извори;

52) „телеметрија/телекоманда“ означава комуникацијске везе које преносе телеметријске податке од свемирског сегмента до земаљског сегмента и комуникацијске везе које шаљу телекоманде од земаљског сегмента до свемирског сегмента;

53) „отпорност“ представља способност спречавања, заштите и пружања адекватног одговора на могуће инцидентне ситуације уз предузимање мера на ублажавању штетних последица и опоравку;

54) „сајбер прјетња“ значи кибернетичку претњу ближе формулисану у Уредби 2019/881;¹⁴

¹² Према члану 6(2) Директиве НИС 2, „безбедност мрежа и информационих система“ значи способност мрежа и информационих система да се, на датом нивоу поверења, одупру било ком догађају који може угрозити доступност, аутентичност, интегритет или поверљивост сачуваних, пренетих или обрађених података или услуга које нуде или којима се може приступити путем тих мрежа и информационих система.

¹³ „Критична инфраструктура“ према овој Директиви значи средство, објекат, опрему, мрежу или систем, или део средства, објеката, опреме, мреже или система, који је неопходан за пружање основне услуге.

¹⁴ „Сајбер претња“ према члану 2(8) Уредбе означава сваку потенцијалну околност, догађај или радњу која би могла оштетити, пореметити или на други начин негативно утицати на мрежне и информационе системе, кориснике таквих система и друга лица. Видети: “Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on ENISA (the European Union Agency for Cybersecurity) and on information and communications technology cybersecurity certification and repealing Regulation (EU) No 526/2013 (Cybersecurity Act)”, *OJ L* 151, 7. 6. 2019, pp. 15–69.

55) „озбиљна сајбер претња“ значи озбиљну кибернетичку претњу ближе формулисану Директивом НИС 2 (2022/2555);¹⁵

56) „инцидент“ означава догађаје који се односе на доступност, аутентичност, целовитост или поверљивост похрањених, пренетих или обрађених података или услуга које мрежни и информацијски системи пружају или омогућавају, потом физичку безбедност свемирске инфраструктуре и свемирских оператера;

57) „решавање инцидента“ формулисано је ближе Директивом НИС 2 (2022/2555);¹⁶

58) „додатне категорије ефеката“ покривају категорије информација о животној средини које нису обухваћене категоријама ефеката еколошког отиска. Оне се израчунавају и саопштавају уз резултате о еколошком отиску производа;

59) „агрегирани подаци“ означавају инвентар животног циклуса више јединичних процеса или фаза животног циклуса за који се улазни и излазни подаци приказују само на скупни начин, хоризонтално или вертикално;

60) „еколошка одрживост“ означава потенцијале дугорочног очувања и заштите Земљине животне средине уз помоћ одговарајућих пракси и политика којима се задовољавају садашње потребе без угрожавања расположивости ресурса у будућности;

61) „разврставање“ значи процес којим се агрегирани подаци рашчлањују на мање хоризонталне или вертикалне јединичне процесне скупове података;

62) „изведени скуп података“ означава податке настале математичким операцијама и комбинацијом више скупова података, или комбинацијом барем једног скупа података са великом количином додатних информација или других скупова података;

63) „операције и услуге у свемиру (ISOS)“ значе активности које се спроводе у свемиру (у орбити и свемиру) с циљем пружања услуга на средствима у свемирском сегменту које укључују задатке као што су

¹⁵ Чланом 6(11) Директиве „значајна сајбер претња“ дефинише сајбер претњу за коју се, на основу њених техничких карактеристика, може претпоставити да има потенцијал за озбиљан утицај на мрежу и информационе системе ентитета или кориснике услуга ентитета узрокујући значајну материјалну или нематеријалну штету.

¹⁶ Чланом 6(8) Директиве, „решавање инцидента“ означава све радње и поступке који имају за циљ спречавање, откривање, анализу и обуздавање или реаговање на инцидент и опоравак од њега.

преглед, блиски сусрет, спајање, поправак, пуњење горивом, реконфигурација, производња, састављање и растављање, поновна употреба, рециклирање, уклањање и превоз оперативних, неоперативних и неисправних објеката (отпада) у свемиру, сервисном свемирском летлицом са високим степеном аутономије, укључујући свемирске платформе или структуре;

64) „операција ISOS“ значи извршавање планираних задатака везаних за ISOS који укључују један или више свемирских објеката;

65) „сервисна свемирска летелица за ISOS“ означава специјалну летелицу намењену вршењу свемирских операција и услуга;

66) „свемирска летелица прималац“ означава свемирску летелицу која прима ISOS;

67) „надлежно тело“ означава државни орган који је успостављен као надлежни јавни орган или тело у складу са чланом 28;

68) „квалификовано техничко тело за свемирске активности“ означава тело са седиштем у држави чланици ЕУ надлежно да спроводи техничке процене безбедности, отпорности и одрживости у складу са Уредбом;

69) „техничка процена“ значи поступак којим се доказује да пружаоци свемирских услуга испуњавају прописане техничке захтеве у складу са Уредбом;

70) „стандард“ значи правило како је дефинисано у Уредби 1025/2012;¹⁷

¹⁷ Чланом 2(1) Директиве, „стандард“ значи техничку спецификацију коју је усвојило признато тело за стандардизацију, за виšekратну или континуирану примену, са којом усклађеност није обавезна, и која је једно од следећег: (а) „међународни стандард“ значи стандард који је усвојило међународно тело за стандардизацију; (б) „европски стандард“ значи стандард који је усвојила Европска организација за стандардизацију; (ц) „хармонизовани стандард“ значи европски стандард усвојен на основу захтева Комисије за примену хармонизационог законодавства Уније; (д) „национални стандард“ значи стандард који је усвојило национално тело за стандардизацију. Видети: “Regulation (EU) No 1025/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on European standardisation, amending Council Directives 89/686/EEC and 93/15/EEC and Directives 94/9/EC, 94/25/EC, 95/16/EC, 97/23/EC, 98/34/EC, 2004/22/EC, 2007/23/EC, 2009/23/EC and 2009/105/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Decision 87/95/EEC and Decision No 1673/2006/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance”, *OJ L 316*, 14. 11.2 012, pp. 12–33.

71) „заједничке спецификације“ означавају техничке захтеве (осим стандарда) којима се предвиђа начин испуњавања захтева за е-сертификат и светлосно и радијско загађење;

72) „приход“ значи износ који је предузетник остварио сходно Уредби 139/2004,¹⁸

73) „свемирска ознака“ значи документ који издаје Агенција ЕУ за свемирски програм којим се потврђује усклађеност свемирског објекта са посебним захтевима за безбедност, отпорност или одрживост утврђеним у програму ЕУ за означавања у свемирском сектору;

74) „програм ЕУ за означавање у свемирском сектору“ представља скуп правила, техничких захтева, стандарда и поступака који се примењују на проверу усклађености производа, процеса и услуга, укључујући активности тестирања и прегледа који се спроводе у вези са питањима безбедности, отпорности или одрживости животне средине;

75) „критични преглед дизајна“ означава фазу у процесу пројектовања, производње и развоја којом се утврђује да ли систем или подсистем испуњава све прописане захтеве свемирске мисије (у смислу ефикасности, компатибилности и спецификације производа, процене ризика, прелиминарног тестирања и других прелиминарних активности), а што даље треба да омогући њихову интеграцију и функционисање.

Давање одобрења за обављање свемирских активности

У предлогу Уредбе предвиђа се да свемирски оператери из ЕУ могу пружати свемирске услуге само ако су у држави чланици добили одобрење за обављање свемирских активности. Одобрење служи као доказ усклађености са захтевима утврђеним у Уредби, већ у зависности од категорије којој дотични оператер припада. Држава чланица по правилу признаје одобрења која је издало надлежно тело или орган друге државе

¹⁸ Према члану 5(1) Уредбе, „приход“ обухвата износе које су дотична предузећа остварила у претходној финансијској години од продаје производа и пружања услуга које спадају у редовне активности предузећа, након одбитка продајних рабата и пореза на додату вредност и других пореза директно повезаних са прометом. Укупни приход не укључује продају производа или пружање услуга између било ког од предузећа наведених у ставу 4, у Заједници или у држави чланици, тј. обухвата продате производе и пружене услуге предузећима или потрошачима, у Заједници или у тој држави чланици, зависно од случаја. Видети: “Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation)”, *OJ L* 24, 29. 1. 2004, pp. 1–22.

чланице ЕУ. За потребе издавања одобрења надлежно тело узима у обзир мишљење које је издало квалификовано техничко тело за свемирске активности у контексту спроведених техничких процена. Свемирски оператери из ЕУ који намеравају да користе свемирске услуге које пружа оператер свемирских услуга из треће земље или међународна организација, морају у свом захтеву за издавање одобрења надлежним телима доказати да су тај свемирски оператер из треће земље или међународна организација регистровани у Регистру свемирских објеката ЕУ (URSO). Ако поступак регистрације још није довршен, свемирски оператер из ЕУ треба да сарађује са свемирским оператером из треће земље или са међународном организацијом, релевантним надлежним телом и Агенцијом за свемирски програм ЕУ (EUSPA), у сврху ажурирања информација о регистрацији. EUSPA такве ажуриране информације треба промтно да проследи како би се избегла непотребна кашњења у поступку издавања одобрења свемирском оператеру из ЕУ. Ако се потреба за свемирским услугама свемирског оператера из треће земље или међународне организације појави након издавања одобрења, као у случају операција и услуга у свемиру (ISOS), свемирски оператер из ЕУ дужан је да без одлагања проследи информацију надлежном телу и да достави доказ о регистрацији Регистру свемирских објеката ЕУ (URSO).

Сама процедура давања одобрења према члану 7. предлога Уредбе претпоставља претходно подношење захтева који садржи техничку документацију са свим пропратним доказима који морају бити усклађени са захтевима прописаним Уредбом. Захтев треба да садржи информацију у вези квалификованих техничких тела којима се прослеђује техничка документација на процену. Ова тела дужна су да у року од шест месеци дају мишљење о усклађености предвиђених свемирских активности са захтевима утврђеним у Глави IV Уредбе. У року од 12 месеци од датума пријема захтева, надлежно тело издаје одобрење или одбија захтев и о томе обавештава подносиоца захтева. Рок се обуставља све док подносилац захтева на захтев надлежног тела не достави све потребне информације. За потребе регистрације у Регистру свемирских објеката ЕУ (URSO), надлежно тело обавештава Агенцију за свемирски програм ЕУ (EUSPA), о свим одобреним свемирским оператерима из ЕУ и пружаоцима свемирских услуга, као и о свим свемирским оператерима из трећих земаља којима је дато одобрење за лансирање са њихових територија.

Чланом 8. предлога Уредбе ближе се прописују услови техничке процене коју врше квалификована техничка тела, међународне организације, Агенција за свемирски програм ЕУ (EUSPA), или заједнички нека од ових тела и организација. По правилу, државе за спровођење техничке процене ангажују квалификована техничка тела са свог подручја. Ова тела морају испуњавати захтеве утврђене у Глави III предлога Уредбе.

Ако процену врши квалификована међународна организација, државе чланице морају обезбедити судско извршење обавезе која се тиче процене код давања одобрења. Државе чланице дужне су да обавештавају Комисију о свом избору везано за вршење техничке процене.

Посебни услови предвиђени су за давање јединственог одобрења за свемирске констелације које могу укључити већи број једнаких сателита у оквиру одговарајуће свемирске мисије, чије се лансирање обавља са истом ракетом-носачем и са исте локације лансирања. Свемирски оператер из ЕУ гарантује у том случају да сателити који су део констелације испуњавају захтеве утврђене у глави IV и поглављима од I до V за које надлежно тело након провере издаје одобрење за целу сателитску констелацију (тзв. *јединствено одобрење*). Провере се могу вршити и накнадно након давања одобрења за део констелације који није био предмет претходне процене. Надлежно тело задржава право да повуче јединствено одобрење ако утврди да сателит није усклађен са захтевима за издавање одобрења. Такође, оно има могућност и да санкционише оператере ако утврди мање неусклађености које не доводе у питање свемирску мисију. Надлежна тела имају право да преиспитују одобрења за лансирање сателитских констелација приликом лансирања прве серије нове генерације сателита. Одредбом члана 10. предлога Уредбе утврђује се примена блажег режима на оператере који представљају мала предузећа и истраживачке и образовне установе које спроводе свемирске мисије за демонстрацију и валидацију у орбити (IOD/IOV), а које се изузимају од примене Главе IV и поглавља III.

Давање одобрења оператерима из ЕУ

Одобрење за вршење свемирских активности оператерима из ЕУ који управљају средствима у њеном власништву даје Агенција за свемирски програм ЕУ (EUSPA), у складу са условима прописаним Главом IV и поглављима од I до V. У зависности од модела управљања, заинтересовани субјект може поднети захтев поменутој Агенцији и Комисији, доказујући на тај начин испуњеност техничких услова. Агенција у року од 30 дана од пријема захтева за давање одобрења испитује потпуност захтева. Према одредби члана 12. предлога Уредбе, Агенција у року од шест месеци може разматрати захтев у погледу да ли је подносилац захтева поуздан и довољно стручан за обављање свемирских активности у оквиру свемирског програма ЕУ.¹⁹ Након техничке процене, Агенција доноси

¹⁹ Свемирским програмом ЕУ унапређују се и интегришу постојећи програми као што су Copernicus (за посматрање Земље), Galileo (за навигацију сателита) и

образложену одлуку, а о чему обавештава Комисију. У наредних 30 дана Комисија даје одобрење или одбија његово издавање. Одлука ступа на снагу по пријему од стране подносиоца захтева. Потом, Агенција врши регистрацију објекта у Регистар свемирских објеката ЕУ (URSO).

Оператери према члану 13. предлога Уредбе имају обавезу да обавесте Агенцију за свемирски програм ЕУ (EUSPA), о измењеним околностима због којих би могла бити потребна измена одобрења. То може укључити и планирани престанак обављања свемирских активности. У поменутих случајевима, Агенција има обавезу да обавести Комисију која може одузети или суспендовати одобрење. Исто важи и у случају да се установи да је свемирски оператер из ЕУ који управља њеним средствима добио одобрење за рад на темељу лажних изјава или на други непрописан начин, односно да је престао да испуњава услове под којима је одобрење издато, а при томе није предузео корективне мере. О својој одлуци, Комисија обавештава свемирског оператера и надлежно тело државе чланице у којој тај свемирски оператер има пословно седиште.

Свемирски оператери из трећих земаља и међународне организације

Свемирски оператери из трећих земаља који су регистровани у Регистру свемирских објеката ЕУ и који поседују е-сертификат имају могућност пружања свемирских услуга оператерима из ЕУ, а у вези са средствима у њеном власништву. Под истим условима и међународне организације могу пружати свемирске податке и свемирске услуге у ЕУ, с тим што се код њих захтева додатан услов – закључење међународних уговора предвиђених чланом 107. и 108. предлога Уредбе. Изузетак се прави само у случају да се међународна организација бави активностима техничке процене.

Према одредби члана 15. предлога Уредбе, на оператере свемирских летелица из трећих земаља примењују се захтеви који се односе на оператере из ЕУ. Њихове обавезе укључују закључивање уговора са јавним или комерцијалним пружаоцем свемирске услуге за избегавања судара,

EGNOS (за навигацијске услуге у ваздушном, поморском и друмском саобраћају). Видети: “Regulation (EU) 2021/696 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Union Space Programme and the European Union Agency for the Space Programme and repealing Regulations (EU) No 912/2010, (EU) No 1285/2013 and (EU) No 377/2014 and Decision No 541/2014/EU”, *OJ L* 170, 12. 5. 2021, pp. 69–148; “Regulation (EU) 2023/588 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2023 establishing the Union Secure Connectivity Programme for the period 2023–2027”, *OJ L* 79, 17. 3. 2023, pp. 1–39.

потом још и регистрацију и обавештавање Агенције за свемирски програм ЕУ (EUSPA), о имену и појединостима пружалаца свемирских услуга. Члан 16. предлога Уредбе претпоставља да свемирски оператери из трећих земаља морају испуњавати једнаке услове као и оператери из ЕУ за које Комисија доноси посебну одлуку. У члану 17. даље се прописује процедура регистрације пружалаца услуга из трећих земаља. Наводи се да на основу одлуке Комисије о регистрацији, Агенција врши регистрацију у Регистар свемирских објеката ЕУ (URSO). Одредба предвиђа и могућа одступања у складу са чланом 19. предлога Уредбе, кад оператери из трећих земаља врше регистрацију на основу одлуке Комисије и у случајевима када не испуњавају све прописане услове из члана 15. Ако држава чланица затражи одступање како би се свемирском оператеру из ЕУ омогућило лансирање са свемирским оператером из треће земље, свемирски оператер из треће земље треба да достави Агенцији одговарајући доказ. Агенција је дужна да сачува све доказе које су подносиоци захтева доставили. Она има дужност да врши оцену захтева за регистрацију и да обавести свемирског оператера из треће земље о исходу своје прелиминарне процене прописаних услова (да ли свемирски оператер има одобрење у рад у матичној земљи и да ли је предмет континуираног надзора). Након истека пет месеци од пријема захтева, Агенција даје предлог Комисије за доношење одлуке о одобрењу или одбијању регистрације свемирског оператера из треће земље, након чега Комисија доноси одлуку и обавештава подносиоца захтева.

Предлог Уредбе предвиђа и могућа одступања у случају кад држава чланица ЕУ затражи од Комисије да донесе одлуку којом се Агенцији омогућава регистрација оператера лансирања из треће земље који не испуњава један или више прописаних услова, али чија услуга олакшава приступ свемиру и његово коришћење, ако у ЕУ не постоји конкретна алтернатива услугама лансирања које пружа дотични оператер и ако његове услуге поспешују технолошке способности од стратешке важности за ЕУ и државе чланице. По пријему захтева, Комисија га даље прослеђује Агенцији која је дужна да у року од једног месеца изда техничку процену. Након тога, у року од два месеца, Комисија доноси одлуку о одобравању одступања дотичном оператеру лансирања из треће земље водећи рачуна о јавном интересу. Истовремено, Комисија може одобрити одступање свемирском оператеру из ЕУ који се користи услугама лансирања дотичног оператера из треће земље.

На основу члана 20. предлога Уредбе, на захтев јавног субјекта из треће земље који поседује и управља средствима свемирске инфраструктуре или на захтев државе чланице (када постоји јавни интерес), Комисија уз помоћ Агенције која врши процену издаје одобрење за пружање свемирских услуга у ЕУ. Комисија може на властиту иницијативу спровести исту процену, па када закључи да не постоје сигурносни ризици за Унију или

државе чланице, може донети одлуку којом се дотичном јавном субјекту из треће земље допушта пружање свемирских услуга или свемирских података у ЕУ. Одлука се примењује до датума ступања на снагу међународног уговора склопљеног са дотичном трећом земљом, којим се уређују услови под којима јавни субјект може пружати свемирске услуге, односно до датума до којег важи одлука Комисије о истоветности у погледу те треће земље, већ зависно од чињенице шта пре наступи. Након тога, Агенција врши регистрацију јавног субјекта из треће земље.

Ако би којим случајем у држави чланици дошло до ванредног стања или кризе, или ако би дошло до инцидента или напада који може да проузрокује поремећаје који утичу на више држава чланица или институција ЕУ, Комисија према члану 21. предлога Уредбе има дужност да спроведе процену на основу које може донети одлуку којом се одобрава коришћење свемирских услуга или података пружаоцима услуга који нису регистровани у Регистру свемирских објеката ЕУ (URSO).

Чланом 22. предлога Уредбе предвиђа се суспензија или повлачење регистрације. Предлог за суспензију или повлачење подноси Агенција Комисији у случају да се потврди да постоји озбиљна неусклађеност свемирског оператера из треће земље са прописаним условима. Поступајући по том предлогу, Комисија доноси одлуку у року од два месеца. У року од 30 дана пре доношења те одлуке, она обавештава релевантно надзорно тело из треће земље о својој намери да суспендује или повуче регистрацију. Одлука Комисије ступа на снагу на датум који се одређује у самој одлуци. Приликом утврђивања овог датума Комисија узима у обзир време које је потребно за усклађивање одређених уговора. У сваком случају, датум повлачења регистрације не сме бити каснији од 16 месеци од датума доношења одлуке о повлачењу.

Чланом 23. предлога Уредбе регулише се статус правних заступника свемирских оператера из трећих земаља. Ови оператери дају овлашћење једном или више правних лица у држави чланици ЕУ за заступање у поступцима пред надлежним телима, пред Комисијом и Агенцијом. Заступници по правилу морају поседовати сва неопходна овлашћења и ресурсе.

Пружање свемирских услуга

За обављање свемирских услуга и давање података, предлог Уредбе претпоставља упис свемирских оператера у Регистар свемирских објеката ЕУ (URSO). Оператери из ЕУ могу бити уписани под условом да имају одобрење за рад, односно да имају потребна овлашћења и одобрење Комисије за управљање неком од компоненти свемирског Програма ЕУ.

Оператери из трећих земаља и међународне организације могу бити уписане у Регистар ако је пре тога донета одлука о регистрацији. Након уписа у Регистар, Агенција издаје и доставља електронски сертификат (тзв. *е-сертификат*), пружаоцима свемирских услуга (осим пружаоцима свемирских услуга за избегавање судара). У њему се наводе свемирске мисије и свемирски објекти којима се омогућава пружање свемирских услуга. Да би Агенција могла издати и израдити е-сертификат надлежна тела јој достављају потребне информације за свемирске оператере из ЕУ, док оператери свемирских услуга из трећих земаља и међународне организације достављају ове податке директно (нпр. у вези назива, седишта, одобрења, надзора, свемирске мисије, објекта, итд.). Е-сертификат се по правилу прилаже уз уговор о вршењу свемирских услуга. Он омогућава праћење протока свемирских података од момента од када их одређени свемирски објект генерише, па све до укључивања у вршење свемирских услуга. Посебна правила прописана су чланом 27. предлога Уредбе за тзв. *примарне пружаоце свемирских услуга*.

Институционални аспекти

У предлогу Уредбе прописује се обавеза држава чланица да именују или оснују јавно тело које ће бити одговорно за давање одобрења и надзор свемирских оператора из ЕУ. Ова тела морају бити независна, професионална и морају поседовати одговарајуће финансијске и људске ресурсе и овлашћења потребна за извршавање прописаних функција. Чланом 29. ближе се уређују и њихове изворне дужности везано за надзор свемирских активности унутар ЕУ, почев од контроле захтева, спровођења истрага, вођења евиденција, сарадње са надлежним телима других држава чланица, пружања информација, вршења ревизија, извештавања Комисије и др. Чланом 30. предлога Уредбе даље се разрађују њихова конкретна овлашћења (нпр. у вези са вршењем истраге током које могу тражити доставу свих потребних података и докумената или током које могу вршити приступ просторима, земљишту и превозним средствима, укључујући сву опрему и средства за обраду података, односно за време које могу тражити одговарајуће доказе и вршити преиспитивања пословне документације и књига оператора, техничке процене квалификованих техничких тела или вршити инспекцијски надзор и спровођење ревизије). У корективном смислу, ова тела могу изрицати упозорења кад установе повреде Уредбе, могу наложити свемирским операторима из ЕУ да престану са таквим поступањем, односно могу наредити предузимање мера како би се оператери из ЕУ ускладили са прописаним захтевима. Такође, она још могу наложити операторима уклањање уочених недостатка, те у том погледу могу именовати и лице овлашћено за

праћење и надгледање. Ова тела имају могућност изрицања санкција. Она могу затражити од релевантног управног или правосудног органа да изрекне административну новчану казну за неусклађеност или административну санкцију за повреду Уредбе. Исто тако, могу привремено суспендовати или затражити од релевантног управног или правосудног органа да суспендује издато одобрење делом или у целости. Она имају могућност да одузму одобрење за обављање свемирских активности ако не испуњава прописане услове под којима је одобрење дато. Надлежна јавна тела могу на властиту иницијативу одлучити о увођењу привремених мера за свемирске оператере из ЕУ и то, у посебно хитним случајевима. Државе чланице ЕУ према члану 31. имају право да пропишу административне новчане казне за повреде ове Уредбе. Казне би требало да буду ефикасне, одвраћајуће и пропорционалне, узимајући у обзир све околности појединачног случаја.

Према предлогу Уредбе, државе чланице начелно прате рад јавних тела на вршењу техничких процена за свемирске активности посредством националних акредитационих тела. О томе Комисија ставља потребне податке на увид јавности. Квалификовано тело може обављати активности само ако Комисија или држава чланица није уложила приговор у року од два месеца од датума давања обавештења и ако тело поседује потврду о акредитацији. У случају ограничења, суспензије или повлачења овог обавештења, односно у случају престанка рада квалификованог тела, држава чланица може пренети овлашћења другом квалификованом телу за свемирске активности или, ако то није могуће, Агенцији или међународној организацији.²⁰

Сама Агенција има према предлогу Уредбе следеће задатке: а) да спроводи техничке процене на темељу којих Комисија може дати одобрења за рад и континуираном надзору свемирских оператера из ЕУ који управљају средствима у њеном власништву Уније и о регистрацији и континуираном надзору оператера из трећих земаља и међународних организација; б) да успоставља и управља Регистром свемирских објеката ЕУ (URSO); да успоставља и управља базом података ЕУ с пописом контаката за упозорења о догађајима од великог интереса; в) да извештава Комисију о примени поједностављеног управљања ризиком у ЕУ и да даје одговарајуће препоруке; г) да координира активности Мреже ЕУ за

²⁰ У одредбама чланова од 34. до 39. предлога Уредбе уређује се питање статуса квалификованог техничког тела за свемирске активности. Комисија омогућава одговарајућу координацију између квалификованих техничких тела за свемирске активности и подстиче оснивање њихових секторских асоцијација. По правилу, сваком квалификованом техничком телу за свемирске активности она додељује посебан идентификациони број.

отпорност свемира (EUSRH); д) да доприноси увођењу и одржавању оквира ЕУ за свемирске ознаке; ђ) да одржава интернетску страницу на којој се пружају ажуриране информације и објављују програми ЕУ за означавање у свемирском сектору и свемирске ознаке ЕУ; е) да помаже Комисији у припреми делегираних и оперативних аката на основу Уредбе и у припреми предлога за њену измену издавањем формалних техничких мишљења упућених Комисији; ж) да издаје смернице упућене надлежним телима и свемирским оператерима из ЕУ и да даје препоруке једном или више надлежних тела у сврху установљавања надзорних пракси и јединствене примене права ЕУ; з) да на захтев Комисије да допринос утврђивању, мерењу, извештавању и анализи показатеља ефективности, посебно о значајним инцидентима и сударима; и) да пружа Комисији све потребне техничке, научне и административне савете и подршку за извршавање њених надзорних овлашћења; ј) да успоставља сарадњу са надзорним телима из трећих земаља, међународним организацијама или њиховим телима; к) да сарађује са другим институцијама и телима ЕУ у вези техничких аспеката безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности. Иначе, Агенција свемирским оператерима и међународним организацијама наплаћује накнаде како би покрила трошкове који настану при обављању њених активности.

Њена структура према предлогу Уредбе укључује Одбор за усклађеност и Одбор за жалбе. Одбор за усклађеност делује на три нивоа као: Технички одбор за усклађеност у подручју безбедности; Технички одбор за усклађеност у подручју отпорности и Технички одбор за усклађеност у подручју одрживости животне средине. Сви Технички одбори имају заједничке тимове који се састоје од чланова особља Агенције. Након што доврше своје техничке процене, Технички одбори подносе извештај Одбору за усклађеност. Одбор за усклађеност састоји се од једног представника сваке државе чланице и једног представника Комисије. Мандат чланова Одбора за усклађеност траје четири године и може се продужити. Представници агенција или тела ЕУ, трећих земаља или међународних организација изузетно могу бити позвани да присуствују састанцима Одбора као проматрачи за питања која се на њих односе. Иначе, Одлуке Одбора за усклађеност доносе се консензусом свих његових чланова са правом гласа. По правилу, представник Комисије не гласа. Ако се консензус не може постићи, Одбор доноси одлуке на темељу квалифициране већине гласова у складу са чланом 16. Уговора о ЕУ. Према члану 43. Одбор за усклађеност одговоран је за издавање техничких предлога Комисији за одобрења оператерима који управљају средствима у власништву ЕУ, за спровођење активности техничке процене пре него што надлежна тела издају одобрења за рад и за издавање техничких предлога Комисији у погледу континуиране усклађености свемирских

оператера из трећих земаља са прописаним условима. Одбор има овлашћења да доноси одлуке о техничкој процени и да спроводи регистрацију у Регистру свемирских објеката ЕУ. Такође има овлашћења у вези издавања е-сертификата, давања одобрења на извештаје које подносе технички одбори, у вези израде и објављивања консолидованих прописа пружалаца свемирских услуга и доношења сопственог пословника о раду. С друге стране, предлог Уредбе предвиђа оснивање Одбора за жалбе који има надлежности у вези са одлучивањем по жалбама на одлуке Агенције. Исти се састоји од шест чланова и шест заменика које са пописа квалификованих кандидата који треба да изради Комисија именује Управни одбор на основу професионалних квалификација у области свемирског права и свемирских активности. Чланови Одбора за жалбе чији мандат траје четири године независни су при одлучивању. Одлуке Одбора за жалбе доносе се већином гласова. Агенција пружа одговарајућу оперативну и административну подршку Одбору за жалбе. Према члану 47. предлога Уредбе, жалбе се подносе против одлука Агенције. Жалбе се подносе Агенцији у писаном облику у року од три месеца од дана пријема или објављивања одлуке. Она нема суспензивно дејство. Одбор за жалбе одлучује о жалби у року од шест месеци од њеног подношења. Одбор за жалбе може потврдити одлуку или може вратити предмет на поновно одлучивање Одбору за усклађеност. Тај је одбор дужан да поступа у складу са одлуком Одбора за жалбе. Одлуке које доноси Одбор за жалбе морају бити образложене, а надзорно тело их мора објавити. Комисија је овлашћена да ближе регулише поступак пред овим Одбором. Тужбе за поништење одлука које је Агенција донела у складу са Уредбом, и тужбе због непоступања у прописаним роковима, могу се поднети Суду тек након што су исцрпљене све могућности жалбеног поступка.

Надлежности Комисије и Агенције

Комисија уз помоћ Агенције спроводи надзор над пружаоцима свемирских услуга из ЕУ и из трећих земаља, као над међународним организацијама. Неке дужности Агенција врши самостално, а неке заједно са Комисијом. Тако, не доводећи у питање надлежности институција ЕУ и држава чланица, Агенција може након закључења међународних уговора склопити различите аранжмане о административној сарадњи са релевантним телима трећих земаља како би се омогућило успешно спровођење инспекција. Тим аранжманима не стварају се правне обавезе у односу на ЕУ и државе чланице нити се спречавају државе чланице и њихова надлежна тела да закључују билатералне или мултилатералне аранжмане са трећим земљама и њиховим релевантним телима. На основу члана 49. предлога Уредбе Комисија и Агенција могу затражити, под

претњом новчаног кажњавања, да пружаоци свемирских услуга доставе све потребне информације и документе, укључујући и извештаје о ревизији или инцидентима, као и информације о екстерним активностима. Оне могу спровести и истражне радње код пружаоца услуга, на основу члана 50, на начин да издају потребна овлашћења својим службеним лицима како би им омогућиле спровођење прописане истражне процедуре. Овим лицима могу се придружити и ревизори и друге овлашћене стручне особе. Комисија и Агенција правремено обавештавају надлежно тело државе чланице у којој треба да се спроведе истрага о планираној истрази и о именовању лица овлашћених за вршење истраге. Ова тела дужна су да пруже сву потребну помоћ именованим лицима. Поред истрага, Комисија и Агенција на основу члана 51. предлога Уредбе могу спроводити све потребне инспекције на локацији у свим пословним просторима, на земљишту или имовини свемирских оператера из ЕУ или који се налазе у ЕУ. Инспекције спроводе овлашћени службеници или друга лица на основу одлука Комисије и Агенције. И у овом случају, Комисија и Агенција правремено обавештавају надлежно тело државе чланице у којој треба да се спроведе инспекцијски надзор. Сва лица обухваћена истрагом и инспекцијом дужна су да се подвгну овим радњама. Комисија и Агенција могу од надлежних тела затражити да у њихово име спроведу одређене истражне радње и инспекције на одређеним локацијама. За инспекције на локацијама изван ЕУ, потребно је да пружаоци свемирских услуга пристану на њихово извођење.

Агенција самостално покреће истражне радње ако има озбиљне назнаке о повредама техничких захтева утврђених у Уредби. Када утврди те повреде, Агенција према члану 54. предлаже Комисији да се донесе једна или више мера у односу на оператера из ЕУ који управља средствима у њеном власништву или према пружаоцима свемирских услуга из трећих земаља. При подношењу предлога Комисији Агенција узима у обзир природу и озбиљност повреде. Када не може да утврди овакву повреду, Агенција обуставља поступак и о томе обавештава Комисију. У сваком случају, пре него што Комисија донесе одлуку, она према члану 57. може пружити прилику оператерима да буду саслушани о налазима и разлозима на основу којих она намерава да донесе одлуку. Када се повреда утврди, Комисија против дотичног свемирског оператера може одредити привремене мере како би се избегла непоправљива штета. Такође, може изрећи административну новчану казну или периодичне пенале, може суспендовати или повући одобрење за његов рад и издати јавно саопштење о одговорности. Износи новчаних казни и периодичних пенала

преносе се у буџет ЕУ.²¹ Суд Европске уније има неограничену надлежност за преиспитивање одлука о изрицању новчаних казни или периодичних пенала. Суд може поништити, смањити или повећати изречену новчану казну или периодични пенал.

Техничка правила о безбедности, одрживости и отпорности у свемиру

У одредбама чланова 58. до 74. прописују се техничке норме везане за безбедност и одрживост у свемиру. Тако, оператери лансирања из ЕУ имају обавезу достављања плана за безбедност лансирања ракета носача надлежном телу. У том смислу они су дужни да предузимају одговарајуће мере за ублажавање ризика од судара са авионима, бродовима и другим свемирским летелицама, али и са свемирским отпадом лоцираним у орбити током фазе лансирања или повратка у атмосферу. Комисија у посебном поступку доноси извршне акте којима развија методологију процене ризика за избегавање судара при лансирању свемирских објеката (LCOLA). У том смислу утврђује и прагове ризика и минималне услове за координацију између оператера лансирања, пружаоца свемирских услуга за избегавања судара, надлежних тела и пружаоца оперативних услуга у промету како би се проценио учинак операција лансирања на друге услуге у ваздушном промету током лансирања и повратка у атмосферу. У предлогу Уредбе ближе се описују критеријуми за безбедност лета. Тако, према члану 60. ракете-носачи морају имати уређаје за праћење који омогућавају праћење њихових положаја и брзине у стварном времену. Оне морају имати систем за пренос телеметријских података, осим ако се анализом пре полетања утврди да лет ракете-носача неће довести до непознатог и опасног распршивања удара. Оператери лансирања из ЕУ дужни су у том смислу спровести процену ризика и израдити потенцијалне сценарије ризика како би спровели мере за његово ублажавање. Поред наведеног, оператери лансирања дужни су да уграде систем за неутрализацију ракете-носача. Они имају обавезу и да контролишу и ограниче настанак отпада који може настати током свемирске мисије. Они су дужни да на крају животног века одстрани овај отпад. Комисија својим актима утврђује временски оквир за одстрањивање ракета-носача постављених у ниску Земљину орбиту. Чланом 62. установљава се посебан

²¹ Највиши износ новчане казне двоструко је већи од остварене добити, или од износа губитака избегнутих повредом ако се они могу утврдити, или, ако то није могуће одредити, онда казна износи 2% на светском нивоу годишњег промета како је дефинисан у релевантном праву ЕУ, а које је правно лице остварило у претходној финансијској години.

режим за истраживачке и образовне свемирске летелице. У том погледу, оператери из ЕУ изузети су од прописаних мера ако се летелице постављају у орбиту на висини испод 600 км. Предлогом Уредбе предвиђа се да за мисије у ниској, средњој и геостационарној орбити треба осигурати контактну тачку која може реаговати у разумном оперативном року. Ради избегавања судара, оператери свемирских летелица дужни су да уговоре са пружаоцем ових свемирских услуга надзор и праћење у свемиру (SST). Ове услуге обухватају све фазе свемирске мисије, укључујући фазу дизања орбите, ISOS и фазу краја животног века, осим фазе повратка у атмосферу. За фазу повратка у атмосферу, према члану 65. предлога Уредбе, важи правило да субјект надлежан за ове услуге треба да обезбеди потребну координацију са релевантним телима и пружаоцима оперативних услуга у ваздушном промету како би се утицај повратка свео на најмању могућу меру. Иначе, оператери су дужни да обавештавају пружаоца услуга о свим планираним променама свемирских активности, о одлуци о почетку фазе одстрањивања и покретању фазе на крају животног века, као и о свим непланираним променама свемирских операција и мерама за избегавање судара. Они могу затражити и помоћ од пружаоца свемирских услуга за избегавање судара (нпр. у достави ефемерида и коваријанци). Оператери из ЕУ дужни су да обезбеде техничку логистику која омогућава праћење и прецизно одређивање орбиталног положаја летелице. С обзиром на то да морају испуњавати услове за обављање свемирског саобраћаја, оператери су дужни да пруже одређене гаранције да је свемирска летелица произведена, односно да се њоме управља на начин који обезбеђује могућност маневрисања у орбити с апогејом изнад 400 км. Према предлогу Уредбе, они су у обавези да извештавају Агенцију о подацима за контакт свог релевантног особља задуженог за активности избегавања судара и повратка у атмосферу како би их Агенција унела у базу података с пописом контаката за упозорења о догађајима од великог интереса. Пре лансирања летелице, оператери врше одабир орбите. Комисија својим актима развија посебне методе којима утврђује загушења у ниској, средњој и геостационарној орбити Земље. Чланом 70. прецизирају се правила у вези смањења свемирског отпада. Она обухватају обавезе оператора да предузму мере којим се ограничава његов настанак на Земљи и током свемирских операција. Оператери су дужни да израде план спречавања и одстрањивања отпада и других сметњи по обављање свемирских активности (на пример, када се претпоставља могућа фрагментација свемирског објекта, на крају животног века свемирске летелице, за случајеве њиховог евентуалног квара или за случајеве светлосног или радијског загађења које прави сметње радиоастрономским опсерваторијама и штетно утиче на астрономска посматрања). Иначе, занимљиво је, да сама Комисија може својим актима увести мере за

ограничавање настанка отпада тако да ограничи планирано испуштање отпада према количини и трајању боравка у орбити, укључујући посебна правила за пројектовање пиротехничких средстава и ракетних мотора на чврсто гориво. Посебне мере може донети које се тичу ограничавање ризика од фрагментације и деорбитаирања летелица на крају животног века како би се ограничили могући ризици од судара. У случају продужења свемирске мисије, оператери према члану 71. имају обавезу да поднесу захтев надлежном телу најкасније три месеца пре њеног истека. Члан 73. предлога Уредбе даље прописују обавезе за оператере који управљају констелацијом, мегаконстелацијом или гигаконостелацијом. Они су дужни да обезбеде да свака појединачна свемирска летелица има погонски систем, потом да на земаљском сегменту воде каталог путања појединачних свемирских летелица и да свакодневно спроводе провере ризика од судара, да гарантују њихову безбедност и да испуњавају друге додатне обавезе прописане Уредбом (на пример, у случају управљања мегаконстелацијом или гигаконостелацијом дужни су да при избору орбите изврше процену њиховог утицаја на загушење орбите и могућност избегавања судара, потом и могућност ограничења последица нефункционалних свемирских летелица које се постављају у орбиту достављањем плана којим се доказује доступност погонског средства потребног за велики број маневара повезаних са предвиђеним бројем избегавања судара). Својим извршним актима Комисија утврђује ризик од судара унутар констелације и ограничава светлосно и радијско загађење животне средине.

У одредбама чланова од 75. до 95. предлога Уредбе уређује се питање отпорности свемирске инфраструктуре. Најпре се регулише однос са Директивом НИС 2 и Директивом о отпорности критичних субјеката, где се констатује међусобна комплементарност у односу на мере управљања сајбер безбедносним ризицима, процену ризика, као и на субјекте који се баве свемирским активностима. Занимљиво је да свемирски оператери из ЕУ имају дужност да у циљу остваривања отпорности предузму мере управљања ризицима за безбедност мрежних и информацијских система и физичке инфраструктуре и окружења, у складу с начелом пропорционалности, узимајући у обзир профил ризичности, величину, природу, обим и сложеност њихових свемирских активности. Процена ризика врши се континуирано, а при процени ризика оператери процењују значај свемирске мисије током читавог њеног трајања све до завршетка и пасивизације, одстрањивања и стављања ван погона (деорбитаирања). Они процењују њену могућу рањивост, али утврђују и њене циљеве, величину и утицај на друге свемирске активности, степен изложености и вероватноће наступања озбиљног инцидента. Свемирски оператери имплементирају и одржавају систем управљања сигурношћу информација

у складу са релевантним стандардима. Управљачко тело свемирског оператера из ЕУ дужно је да надзире и сноси одговорност за спровођење мера управљања ризиком. Сама Комисија овлашћена је да донесе делегиране акте како би у случају наступања инцидентне ситуације утврдила критична средстава, критичне функције, критичне операције и критичне фазе свемирских мисија, за које свемирски оператери из ЕУ израђују сценарије безбедносног ризика. Ради обезбеђења поверљивости, интегритета и аутентичности информација, оператери су дужни да уведу, одржавају и ажурирају свеобухватне политике за категоризацију и управљање информацијама и средствима свемирске инфраструктуре. Они предузимају мере потребне за постизање отпорности физичких средстава. Такође они управљају и контролишу права приступа путем протокола за управљање идентитетом и приступом који омогућава заштиту од ризика, између осталих, од оштећења, злоупотребе или неовлашћеног приступа или употребе. Свемирски оператери из ЕУ континуирано прате појаву неправилности и инцидената употребом одговарајућих система и механизма за откривање. Они обезбеђују и редовно тестирање система и механизма за откривање критичних средстава и функција. На основу члана 84. оператери су дужни да прилагоде мере сајбер безбедности за свемирске летелице и земаљске сегменте, као и за мрежне и информацијске системе на начин који омогућава телеметријски/телекомандни надзор и техничку контролу. На бази процене ризика, оператери који примењују поједностављени приступ управљању ризицима, у вези с критичним средствима и критичним функцијама дужни су да дефинишу одговарајући криптографски концепт, у складу са релевантним стандардима, како би се постигла сајбер безбедност свемирских мисија, узимајући у обзир све релевантне критеријуме као што су циљ свемирске мисије, значај корисног терета, функционалност захтева и све релевантне сценарије могућих ризика. Оператери, односно субјекти који примењују поједностављено управљање ризиком у погледу критичних средстава и критичних функција, треба да уведу поуздану и свеобухватну политику управљања сигурносним копијама како би се омогућило поновно успостављање мрежних и информацијских система, те како би се уз минимално време прекида рада и бржи опоравак од поремећаја или губитака поспешили процеси опоравка и доступности података након активације мера одговора и опоравка од катастрофа. Истовремено, они треба да обезбеде доступне редуванције да би се заштитио континуитет операција, на пример, редувантне изворе напајања у облику генератора за секундарна постројења за обраду. У оквиру управљања ризиком, свемирски оператери треба да донесу мере за управљање инцидентима и кризама које се односе на свемирски и земаљски сегмент. Мере се, по правилу, формулишу у оквиру политике

континуитета пословања која се спроводи помоћу прилагођених планова за одговор и опоравак. Планови за одговор и опоравак треба да обезбеде брз и ефикасан одговор на инциденте (природне катастрофе, несреће у раду, поремећаје у снабдевању, губитке енергије и физичких средстава као што су контролни центри, сметње на радиофреквенцијским везама Земља-свемир, свемир-Земља и свемир-свемир, измене на деловима земаљског сегмента нпр. у вези с криптографским кључевима итд.). Оператери из ЕУ имају још и дужност да донесу стратегију комуникације о кризним ситуацијама која омогућава одговорно откривање значајних инцидентата. Они имају значајну улогу у успостављању и спровођењу поступка управљања инцидентима који им омогућава брзо откривање, утврђивање и поступање прилагођено различитим сценаријима ризика. Оператери из ЕУ имају дужност да уведу оквир за управљање ризицима у ланцу снабдевања која се темељи на посебној стратегији за смањење ризика. Ради одржања техничке контроле над свемирском мисијом, као што је контрола орбите, они треба да направе попис кључних средстава чије је порекло ван ЕУ, како би се омогућила анализа зависности свемирских мисија о тим средствима. Они у континуитету треба да одржавају и преиспитују програм тестирања за мрежне и информацијске системе. Тако, пре лансирања прве серије сателита у оквиру свемирске констелације, и сваке треће године након тога, оператери треба да спроведу пенетрацијско тестирање вођено претњама (TLPT). Они су дужни да прате кварове и неправилности система уочене током поступака тестирања и да оцењују њихову реалну опасност. Да би испунили све напред наведене дужности, оператери из ЕУ морају да се оспособе, што је ближе прописано чланом 89. предлога Уредбе.

Посебне обавезе за оператере из ЕУ прописане су у члану 93, а тичу се извештавања о значајним инцидентима. Инцидент се сматра значајним ако је проузроковао озбиљан поремећај у функционисању свемирских активности које спроводе свемирски оператери из ЕУ, или знатан финансијски губитак за дотичне свемирске оператере, или ако утиче на друга физичка или правна лица узроковањем знатне материјалне или нематеријалне штете. Оператери свемирских услуга достављају Агенцији или надлежним телима информације у року од 12 сати од кад су сазнали за значајан инцидент у вези средстава у власништву ЕУ, те у року од 24 сата за средства из члана 5 (1) тач. 21. предлога Уредбе, а у сваком случају у року од 72 сата од кад су сазнали за значајан инцидент. У случају сајбер безбедносних претњи, оператери могу разматрати корективне мере или начине за смањење и ублажавање њихових негативних прекограничних ефеката. Значајну улогу у координацији и размени између Агенције и надлежних тела има Мрежа ЕУ за отпорност свемира (EUSRH). Њен задатак је да осигура да надлежна тела имају доследан приступ у пружању савета и помоћи

оператерима у постизању усклађености у праћењу и регулисању значајних инцидената. Мрежа ЕУ за отпорност свемира састоји се од представника надлежних тела – Комисије, Агенције и Европске службе за спољно деловање (ESVD). Комисија или Агенција, према потреби, може позвати представнике других институција, агенција или тела попут Агенције ЕУ за сајбер безбедност (ENISA), Европске одбрамбене агенције (EDA) или Војног штаба ЕУ (EUMS) да присуствују посебним седницама Мреже ЕУ за отпорност (EUSRH). Иначе, Мрежа редовно размењује информације са мрежом тимова за одговор на сајбер безбедносне инциденте (тзв. мрежа CSIRT) и Европском мрежом организација за везу у сајбер кризама (EU-CyCLOHe). Комисија, с друге стране, обезбеђује координацију између Мреже и групе за отпорност критичних субјеката основане на основу Директиве о отпорности критичних субјеката 2022/2557, те између Мреже и групе за сарадњу основане на темељу Директиве НИС 2 (2022/2555). Уз редовне састанке, Мрежа сваких 18 месеци одржава општу седницу посвећену побољшању стратешке сарадње у подручју свемира. Чланом 95. прописана је обавеза размене информација о сајбер претњама. Њих достављају свемирски оператери на добровољној основи с циљем спречавања, откривања, одговарања на инциденте, опоравак од њих или ублажавање њихових последица. Размена информација која се спроводи на основу аранжмана којима се штити њихова осетљива природа, повећава ниво сајбер безбедности и отпорности свемирских оператера, нарочито ако се ради о информацијама које доприносе онемогућавању ширења сајбер претњи, што у крајњем случају доприноси јачању одбрамбених способности. Комисија уз помоћ Агенције доприноси увођењу аранжмана за размену информација о сајбер безбедности подстицањем активности Центра ЕУ за размену и анализу информација о свемиру.

Еколошка одрживост свемирских активности

Према члану 96. одрживост обухвата одрживост у свемиру и одрживост на Земљи (одрживост животне средине или еколошку одрживост). У том смислу, оператери из ЕУ и трећих земаља дужни су да израчунају еколошки отисак свемирских активности које спроводе. Овај отисак у форми сертификата који издаје квалификовано техничко тело, прилаже се уз захтев Комисији за давање одобрења (EFD). Пре тога, подносиоци захтева преносе агрегиране скупове података у базу података ЕУ у којој се чувају подаци о еколошком отиску.²² Изјавом о еколошком отиску подносилац

²² Свемирски оператери из ЕУ, и из трећих земаља и међународне организације, задржавају власништво над подацима садржаним у агрегираним и разврстаним скуповима података, док ЕУ стиче интелектуално власништво.

захтева потврђује веродостојност еколошког отиска свемирских активности које намерава спровести.²³ Еколошки отисак свемирских активности обухвата читав животни век свемирске мисије које се спроводе у било којој од Земљиних орбита, укључујући одлагалишне орбите. Према предлогу Уредбе, до 31. децембра 2031. године, од обавеза у вези са еколошким отиском изузимају се мала предузећа и истраживачке и образовне институције.

Операције и услуге у свемиру

Свемирски оператери из ЕУ који спроводе ISOS од 1. јануара 2034. године, морају испуњавати захтеве утврђене у овом члану и Анексу VIII. За свемирске летелице изнад минисателитске класе којима управљају свемирски оператери из ЕУ, то значи да морају имати минималан технички капацитет за примање услуга у свемиру. Да би се постигао минимални технички капацитет, свемирска летелица прималац којом управљају свемирски оператери мора бити опремљена наменским окружењем за услуге свемирских летелица (SSI). Будући да је Комисија овлашћена за доношење делегираних аката ради допуне ове Уредбе, она може утврдити главне перформансе рада свемирске летелице у сврху смањења ризика од судара и кварова након пружања услуге, као што може и прописати услове нужне за уклањање отпадних објеката из орбита помоћу ISOS-а (тзв. *активно уклањање отпада*), уз услове који се примењују на концепт операција. Она путем извршних аката може утврдити принципе наменског окружења за услуге свемирских летелица (SSI), као и принципе конструисања модуларних функционалних сателитских модула (satAPPs) који се могу повезати са свемирском летелицом како би се омогућила њихова нова функционалност уз коришћење наменског окружења за услуге свемирских летелица (SSI).

Правила орбиталног саобраћаја

Чланом 102. прописује се да надлежно тело може затражити од пружаоца свемирских услуга за избегавања судара да му достави ажуриране информације о његовој свемирској летелици у контексту годишњег извештавања, или посебних истрага које се спроводе над оператерима свемирских летелица из ЕУ. Информације које пружалац

²³ Комисија је овлашћена за доношење извршних аката ради утврђивања методе израчунавања и провере еколошког отиска свемирских активности, узимајући у обзир научну основу методе процене и релевантне међународне стандарде усклађене са Препоруком Комисије (ЕУ) 2021/2279.

услуга доставља односе се на испуњавање мера које је увео оператер свемирских летелица везано за смањење свемирског отпада и орбиталну позицију летелице. Сам пружалац свемирских услуга за избегавање судара према члану 103. може објавити упозорење о догађају од великог интереса између две свемирске летелице где једна од њих мора извести маневар избегавања судара (САМ), у сврху заштите летелица, смањења почетног ризика од судара и избегавања неразумних ризика од секундарних коњункција. Када су летелице регистроване код истог субјекта за избегавање судара, оператери могу у разумном року договорити стратегију за спровођење маневра за избегавање судара. У супротном, могу предложити стратегију деловања којом се узимају у обзир правила првенственог пролаза која узимају у обзир заштиту летелице са посадом, учешће летелице у свемирској констелацији, оперативне способности маневрисања, стање и старост летелице, фазу и врсту дотичне свемирске мисије. Када свемирске летелице нису регистроване код истог субјекта за избегавање судара, тај субјект може успоставити контакт у сврху размене информација о алатима и методама који се употребљавају за израчунавање ризика од судара у циљу његовог избегавања.

Стандардизација

Предлог Уредбе посебним поглављем регулише питање стандардизације. Према члану 104. Комисија од једне или више међународних организација може да затражи нормирање у сврху усклађивања свемирских активности са специфицираним одредбама ове Уредбе. Стандарди треба да прате међународна и европска правила која су на снази или су у процесу настанка како би се поједноставила израда стандарда у складу са Уредбом 1025/2012.²⁴ Након што се испуне прописани услови, Комисија доноси оперативне акте којима се утврђују заједничке спецификације које обухватају техничке услове потребне за испуњавање битних захтева прописаних Уредбом. Оперативни акти доносе се без обзира да ли су ти захтеви обухваћени стандардима, уз услов да су упућивања пре тога објављена у Службеном листу ЕУ. Ако је захтев обухваћен стандардом, води се рачуна о могућности њихове примене у

²⁴ “Regulation (EU) No 1025/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on European standardisation, amending Council Directives 89/686/EEC and 93/15/EEC and Directives 94/9/EC, 94/25/EC, 95/16/EC, 97/23/EC, 98/34/EC, 2004/22/EC, 2007/23/EC, 2009/23/EC and 2009/105/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Decision 87/95/EEC and Decision No 1673/2006/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance”, *op. cit.*

складу са захтевима прописаним Уредбом. Ови акти доносе се и у случају потребе решавања неких ургентних питања.

Истоветност

Чланом 105. предлога Уредбе предвиђа се да Комисија на основу детаљне процене доноси одлуку о истоветности у оквиру извршног акта. Одлуком се регулише оквир којим се оператери из трећих земаља изједначавају са оператерима из ЕУ. Притом се постављају и услови да свемирски оператери из трећих земаља, са пословним седиштем у тој земљи, морају поседовати одобрење за рад и да се на њих примењује континуирани надзор. У одређеним случајевима Комисија може установити посебне услове за оператере из трећих земаља (нпр. у случају да је обим свемирских података или свемирских услуга које пружају свемирски оператери из трећих земаља од стратешке важности за ЕУ или да Комисија, Агенција и надлежна тела имају потребне инструменте за спречавање регулаторне арбитраже). Одлуке о истоветности доносе се за одређени период, а Комисија сваке године обавештава Европски парламент и Савет о одлукама које је донела или повукла. Агенција утврђује аранжмане за сарадњу са релевантним надлежним телима из трећих земаља чији су правни и надзорни оквири признати као истоветни. У аранжманима се утврђују механизми размене информација између Агенције и релевантних надлежних тела дотичних трећих земаља, потом и механизми за брзо обавештавање (ако надлежно тело треће земље сматра да свемирски оператери из трећих земаља, које је Агенција регистровала крше услове из одобрења или друге прописе), као и поступке за координацију активности попут истрага, инспекција на локацијама које Агенција може спроводити у сарадњи са надлежним телима држава чланица након што је о томе обавестила надлежно тело из треће земље. Комисија у сарадњи са Агенцијом прати правни и надзорни оквир треће земље и његову истоветност са захтевима предметне Уредбе.

Међународни споразуми са трећим земљама

Предлогом Уредбе прописано је да ЕУ може склапати уговоре о сарадњи са трећим земљама у вези са олакшавањем узајамног признавања правила о питањима обухваћеним Уредбом, а потом и у вези олакшавања узајамног признавања техничких процена техничких тела за свемирске активности, као и у вези са утврђивањем појединости за одступања везана за услуге лансирања и за коришћење свемирских услуга или података које пружају свемирски оператери из трећих држава (који суштински представљају јавну власт која може управљати војним свемирским

средствима намењеним за цивилну употребу). Предлогом Уредбе још се наводи да и Агенција може по одобрењу Комисије сарађивати са надзорним телима из трећих земаља и међународних организација са којима може закључивати меморандуме о разумевању и друге договоре.

Правни режими за међународне организације

Према члану 107. предлога Уредбе Комисија може, на споразумној основи, међународној организацији поверити спровођење задатака на управљању над средствима у власништву ЕУ. Овим тзв. споразумом о доприносу, регулишу се услови и практична питања контроле примене захтева предвиђених у тексту Уредбе од стране међународне организације. У случајевима када међународна организација управља сопственим свемирским средствима, ЕУ ће настојати да са њом склопи посебан споразум у којем ће стипулисати конкретна права и обавезе везане за контролу примене захтева прописаних Уредбом. У члану 108. предвиђа се могућност закључења уговора са Европском свемирском агенцијом (ESA), којим би се утврдили услови под којима би ова Агенција спроводила захтеве из Главе IV Уредбе. Посебан акценат ставља се на случајеве када Агенција не управља средствима у власништву ЕУ и када закључује аранжмане око техничке процене који Комисији омогућавају оцену усклађености свемирског оператера из ЕУ који управљају њеним свемирским средствима са захтевима утврђеним у Уредби, ради издавања одобрења за рад и спровођење континуираног надзора. Такође, акценат се ставља и на случајеве када Агенција управља европским средствима, или их поседује, и када закључује аранжмане око техничке процене и испуњавања задатака издавања одобрења и вршења надзора. Узимајући у обзир постојеће међународне стандарде, издваја се и питање пружања помоћи од стране Агенције у вези са техничким спецификацијама потребним за нормирање, као и у вези са спровођењем техничких процена. Приликом закључења уговора са Европском свемирском агенцијом (ESA) утврђују се услови за признавање Агенције као квалификованог техничког тела за свемирске активности. Иначе, Агенција може присуствовати као посматрач или учествовати као члан у било којој консултантској техничкој групи која се оснива на темељу ове Уредбе.

Мере пружања помоћи

Комисија подржава свемирске оператере, надлежна тела и квалификована техничка тела за свемирске активности у спровођењу предметне Уредбе, и то израдом смерница, методологија и примера добре праксе у сарадњи са Агенцијом ЕУ за сајбер безбедност (EHISA), у области

коришћења ознака ЕУ за свемирску безбедност, у области развоја (као што су, примера ради, правила о свемирском саобраћају и сервисирању у Земљиној орбити), као и у другим областима обухваћеним Уредбом. Она уз помоћ Агенције ради на размени информација и на изградњи капацитета за истраживачке и иновативне активности у оквиру развојних пројеката у сврху увођења нових технологија којима се олакшава испуњавање захтева утврђених у Уредби (нпр. у вези протокола шифровања, развоја уграђених безбедносних система, технологија и концепата итд.). Комисија може путем делегираних аката усвојити измене и допуне предметне Уредбе. Иначе, она финансира израду стандарда за неутрализаторе ракета-носача и ваучере за подршку учешћа свемирских оператера у програмима обучавања. Комисија олакшава пенетрацијско тестирање мапирањем доступности таквих услуга у ЕУ кроз израду оквирних уговора како би се осигурао брз и финансијски исплатив приступ, посебно за мала и средња предузећа. Уз помоћ Агенције она успоставља информативни портал ради подршке спровођења ове Уредбе. Овај портал треба да помогне свемирским оператерима, а истовремено он служи и за израду прописа намењених провери усклађености. Њиме би требало да се омогући добровољно приступање програмима ЕУ за означавање у свемирском сектору и обезбеђење релевантних јединствених контакт тачки које именују државе чланице ЕУ. Коначно, државе су дужне да обавештавају Комисију о свим националним порталима за корисничку подршку успостављеним ради управљања упитима о правилима, поступцима и процесима издавања одобрења за рад. Комисија са своје стране треба да обезбеди интероперабилност таквих портала корисничке подршке са информацијским порталом.

Свемирске ознаке ЕУ

Чланом 111. предлога Уредбе предвиђа се да Комисија доноси оквир за свемирске ознаке ЕУ ради подстицања добровољне примене високих стандарда заштите свемирских активности. Оквир се састоји од програма ЕУ за означавање у свемирском сектору којим се прописују детаљни услови за смањење ризика повезаних са свемирским отпадом, за побољшање безбедности и одрживости свемирских објеката у орбити, безбедности авиона у лету или сигурности особа и имовине на површини Земље при обављању свемирских активности, за смањење светлосног и радијског загађења свемирских летелица, за заштиту отпорности свемирске инфраструктуре, посебно критичних средстава и отпорности ланца снабдевања, за омогућавање операција и услуга у свемиру и коначно за давање доприноса смањењу утицаја свемирских активности на животну средину. Агенција може на захтев Комисије припремити предлог програма

или тражити ажурирање постојећег програма ЕУ за означавање у свемирском сектору. Постоје различите врсте заштите за одређене свемирске мисије, услуге и производе почев од основне, преко знатне и високе заштите. Одговарајући ниво заштите треба да одговара захтевима из програма ЕУ за означавање у свемирском сектору. Својим оперативним актима Комисија доноси елементе програма за свемирске ознаке и програме ЕУ за означавање. Агенција треба да успостави интернет страницу на којој се објављују текуће информације о свемирским ознакама и информацију у вези програма ЕУ за означавање у свемирском сектору. Чланом 112. даље се прописује процес доделе и коришћења ознаке ЕУ. Тако, Агенција може да поднесе захтев за доделу свемирске ознаке заједно са детаљном техничком документацијом којом се доказује испуњавање захтева прописаних у одговарајућем програму или програмима ЕУ за означавање. О томе промптно обавештава Комисију и доставља детаљно мишљење о усклађености захтева за ознаку са захтевима релевантних програма ЕУ за означавање у свемирском сектору. На темељу процене Агенције, Комисија оперативним актима одлучује о захтевима за ознаку. Ознаке додељује Агенција свемирским оператерима чије је захтеве Комисија одобрила на одређени рок утврђен у одговарајућем програму ЕУ. Агенција има обавезу да проверава да ли одређени оператер испуњава услове да буде носилац свемирске ознаке ЕУ. Она има право и да опозове додељену ознаку оператеру. Пре опозива свемирске ознаке, Агенција мора омогућити носиоцу свемирске ознаке да достави образложену изјаву у којој може изнети аргументе везане за уочене неправилности. Предлогом Уредбе забрањује се лажно оглашавање или употреба свемирске ознаке која би се могла погрешно протумачити као „свемирска ознака ЕУ“.

Професионална тајна

Свака поверљива информација коју прими, размени или пренесе било које лице или тело из предлога Уредбе, подлеже обавези професионалне тајне. *In concreto*, то значи да се обавеза професионалне тајне примењује на сва лица која раде или су радила за Комисију, Агенцију, надлежне органе или квалификовано техничко тело за свемирске активности, тело, физичко или правно лице коме су надлежни органи или квалификована техничка тела за свемирске активности делегирани овлашћења и задатке, укључујући ревизоре и стручњаке које су они ангажовали. Информације обухваћене професионалном тајном, укључујући и размене информација између надлежних органа из ове Уредбе и надлежних органа одређених или основаних у складу са Директивом НИС 2 (2022/2555) и Директивом о отпорности критичних субјеката 2022/2557, не смеју се откривати другом лицу или телу, осим на основу одредби утврђених правом ЕУ или

националним правом. Све информације размењене између надлежних органа у складу са овом Уредбом, у вези са пословним или оперативним условима и економским или личним питањима, сматраће се поверљивим те подлежу обавези професионалне тајне, осим ако надлежни орган у време почетне комуникације не наведе да се такве информације могу открити или да је њихово откривање неопходно за судски поступак.

Евалуација и преглед

У одредби члана 116. предлога Уредбе наводи се да ће до 1. децембра 2035. године и сваких пет година након тога, Комисија подносити Европском парламенту и Савету извештај о евалуацији ове Уредбе, укључујући процену утицаја свемирских активности на животну средину, економију и друштво на друге секторе, и, где је то прикладно, извештај о њеном прегледу, евентуално праћен законским предлогом. Извештаји ће бити објављени, а у сврху евалуације и прегледа, Комисија може затражити од Агенције и држава чланица да доставе податке и информације. Приликом спровођења евалуације и прегледа Комисија треба да узме у обзир мишљења, ставове и налазе Агенције, Европског парламента, Савета, држава чланица и надлежних органа, као и других релевантних тела и организација или релевантних извора.

Извештавање

Државе чланице према члану 117. предлога Уредбе имају обавезу да подносе Комисији извештај о стању спровођења ове Уредбе до 1. децембра 2031. године, и сваке три године након тога. Извештај треба да садржи информације о мерама спровођења и развоју у свемирском сектору на националном нивоу, као што су аспекти конкурентности који утичу на функционисање унутрашњег тржишта и елементе о потребама јавне и приватне потрошње. У свом првом извештају, државе чланице би требало да известе Комисију о својим припремним радњама и мерама предузетим на националном нивоу, укључујући прилагођавања како би се осигурала успешна примена ове Уредбе.

Прелазни период

Предлог Уредбе у вези давања одобрења дизајна свемирске летелице предвиђа да ће се потребна средства за лансирање одобрити након 1. јануара 2030. године, а да ће Уредба постати оперативна тек са 1. јануаром 2032. године. Надлежни органи, у случају оператера свемирских програма из ЕУ, и Агенција, у случају оператера свемирских програма из трећих

земаља, утврђују завршетак фазе критичног прегледа дизајна у моменту када оператери свемирских програма доставе доказе добијене од релевантног субјекта коме је уговорно поверено техничко одобрење дизајна свемирске летелице.

4) ИЗВОРИ

“A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security”, Annex, 7371/22, Council of the European Union, Brussels, 21 March 2022.

“Annexes to the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Safety, Resilience and Sustainability of Space Activities in the Union”, COM (2025) 2335 final, Annexes 1 to 10, Bruxelles, 25. 6. 2025.

Bartóki-Gönczy, Balázs, Ganczer, Mónika, Sulyok, Gábor, “Space sustainability: Current regulatory challenges”, *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2024, Vol. 65, No. 2.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Security Union Strategy”, COM(2020) 605 final, European Commission, Brussels, 24. 7. 2020.

“Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance) (notified under document number C(2003) 1422”, *OJ L* 124, 20. 5. 2003.

“Commission Recommendation on the Definition of Small Mid-Cap Enterprises”, C/2025/3500 final, 21. 5. 2025.

“Communication from the Commission – A Clean Planet for all A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy”, COM/2018/773 final, Brussels, 28. 11. 2018.

“Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation)”, *OJ L* 24, 29. 1. 2004.

Dimitrijević, Duško, “European Green Plan – New Directions of Economic Development of the European Union”, in: Slobodan Nešković (Ed.), *Green Agenda of the European Union, Family Business and Artificial Intelligence – Political and Social Aspects*, Faculty of European Legal and Political Studies and MANUB, Belgrade, St. Cyril and St. Methodius, Veliko Tarnovo, 2025, pp. 21–37.

Димитријевић, Душко, „Стратешки компас за безбедност и одбрану ЕУ”, *Европско законодавство*, 2022, Vol. 21, бр. 77–78, стр. 327–347.

- Димитријевић, Душко, „Приступ Европске уније управљању свемирским саобраћајем”, *Европско законодавство*, 2025, Vol. 24, бр. 92, стр. 283–303.
- Димитријевић, Душко, „Свемирска стратегија Европске уније за безбедност и одбрану”, *Европско законодавство*, 2025, Vol. 24, бр. 89, стр. 179–202.
- “Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive)”, *OJ L 333*, 27. 12. 2022.
- “Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC”, *OJ L 333*, 27. 12. 2022.
- “Joint Communication to the European Parliament and the Council: An EU Approach for Space Traffic Management – An EU Contribution Addressing a Global Challenge”, JOIN/2022/4 final, European Commission Strasbourg, 15. 2. 2022.
- “Joint Communication to the European Parliament and the Council: European Union Space Strategy for Security and Defence”, European Commission, JOIN(2023) 9 final, Brussels, 10. 3. 2023.
- “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Safety, Resilience and Sustainability of Space Activities in the Union”, COM (2025) 2335 final, Bruxelles, 25. 6. 2025.
- “Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on ENISA (the European Union Agency for Cybersecurity) and on information and communications technology cybersecurity certification and repealing Regulation (EU) No 526/2013 (Cybersecurity Act)”, *OJ L 151*, 7. 6. 2019.
- “Regulation (EU) 2023/588 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2023 establishing the Union Secure Connectivity Programme for the period 2023–2027”, *OJ L 79*, 17. 3. 2023.
- “Regulation (EU) No 1025/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on European standardisation, amending Council Directives 89/686/EEC and 93/15/EEC and Directives 94/9/EC, 94/25/EC, 95/16/EC, 97/23/EC, 98/34/EC, 2004/22/EC, 2007/23/EC, 2009/23/EC and 2009/105/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Decision 87/95/EEC and Decision No 1673/2006/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance”, *OJ L 316*, 14. 11. 2012.
- “Regulation (EU) 2021/696 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Union Space Programme and the

European Union Agency for the Space Programme and repealing Regulations (EU) No 912/2010, (EU) No 1285/2013 and (EU) No 377/2014 and Decision No 541/2014/EU”, *OJ L 170*, 12. 5. 2021.

“Regulation (EU) 2021/696 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Union Space Programme and the European Union Agency for the Space Programme and repealing Regulations (EU) No 912/2010, (EU) No 1285/2013 and (EU) No 377/2014 and Decision No 541/2014/EU”, *OJ L 170*, 12. 5. 2021.

“Regulation (EU) 2023/588 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2023 establishing the Union Secure Connectivity Programme for the period 2023–2027”, *OJ L 79*, 17. 3. 2023.

Su, Jinyuan, Lixin, Zhu, “The European Union draft Code of Conduct for outer space activities: An appraisal”, *Space Policy*, 2014, Vol. 30, No. 1, pp. 34–39.

Стојановић, Богдан, Димитријевић, Душко, *Геополитика свемира и међународно право*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2025.

“The Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies”, 27 January, 1967, *United Nations Treaty Series*, 1967, Vol. 610.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Структурне промене у свемирском сектору ЕУ, раст свемирских активности и већа улога приватних актера у обављању свемирских активности проширили су обим националних законодавних оквира у области свемира. До данас, тринаест држава чланица ЕУ усвојило је сопствене законодавне оквире који регулишу свемирске активности, док се неке друге припремају за доношење својих националних прописа у овој области. Националне регулаторне интервенције заснивају се на легитимним потребама држава чланица да обликују начин на који се спроводе њихове свемирске активности. Државе чланице испуњавају своје одговорности које произилазе из члана 6. Уговора Уједињених нација о принципима који регулишу активности држава у истраживању и коришћењу свемира, укључујући Месец и друга небеска тела (Уговора о свемиру), јер према том уговору носе међународну одговорност и обавезе за све националне активности које у свемиру спроводе државне агенције или невладине организације. Уговор о свемиру позива на спровођење државних активности у складу са својим одредбама и изричито предвиђа да активности у свемиру које спроводе невладине организације захтевају одобрење и континуирани надзор одговарајуће државе потписнице Уговора о свемиру. Међутим, ни Уговор о свемиру нити било који други

међународни уговор УН у свемирској области не предвиђа конкретна и детаљна правила за елиминисање нових ризика повезаних са повећањем свемирских активности. Смернице за дугорочну одрживост, које су усвојиле УН, пружају оквир за деловање националних и регионалних субјеката како би се осигурала будућа заштита орбита. Међутим, поред ових необавезујућих смерница, орбитална загушеност, ризик од судара, ризик од прекида свемирских услуга због сајбер напада на свемирску инфраструктуру и утицај свемирских активности на животну средину представљају све већу забринутост у вези са безбедношћу, отпорношћу и еколошком одрживошћу свемирских активности, за које не постоји законска регулатива на међународном нивоу, што ствара регулаторни вакуум. У таквој ситуацији, Комисија ЕУ је у јуну 2025. године представила предлог Уредбе Европског парламента о безбедности, отпорности и одрживости свемирских активности у Унији. Будући да се овим предлогом, који се колоквијално назива „Законом о свемиру“, утврђују јединствена правила о издавању одобрења, регистрацији и надзору свемирских активности које спроводе пружаоци свемирских услуга из ЕУ, односно о регистрацији и надзору свемирских активности које спроводе међународне организације и пружаоци свемирских услуга из трећих земаља када послују у ЕУ, јасно је да он одражава јасну визију ове супранационалне организације на плану развоја и унапређења свемирске привреде. У том смислу, његово усвајање допринело би обезбеђењу сигурног и непрекидног приступа разноврсним свемирским услугама уз подстицање технолошких иновација и стварање јединственог тржишта за обављање свемирских активности. Уз јачање глобалне конкурентности, ЕУ овим актом намерава да подстакне раст европске свемирске привреде. На том плану, она кроз развој разноврсних свемирских програма жели да унапреди пословање својих предузећа и других привредних субјеката који се баве свемирским активностима. С обзиром на то да се очекује брзо усвајање „Закона о свемиру“, а да ће исти након усвајања постати оперативан 1. јануара 2030. године, постоји реална шанса да се Република Србија, као земља кандидат за приступање ЕУ, преко својих предузећа у међувремену усклади са његовим одредбама и укључи у глобалне ланце вредности у области свемирске индустрије.

THE NEW PROPOSAL OF THE EUROPEAN UNION SPACE LAW

Duško DIMITRIJEVIĆ*

Abstract: With the new “Space Act” proposal, the European Union (EU) called on member states to adopt a unified and harmonised legal framework for space activities, with a focus on security, resilience, and sustainability. This focus covers space traffic, ecology, and cybersecurity for critical infrastructure to give greater impetus to the space economy and strategic autonomy of the EU. Essentially, the Commission initiated the adoption of the Regulation of the European Parliament and of the Council on the Safety, Resilience and Sustainability of Space Activities in the Union on June 25, 2025, which provides for the replacement of fragmented national legislative solutions with common rules for operators, thus ensuring safe and uninterrupted access to space services while encouraging technological innovation and creating a single market for performing space activities that should contribute to strengthening the global competitiveness of the European space economy.

Keywords: EU, Proposal for a Regulation on the safety, resilience and sustainability of space activities, “Space Act”, unified legal framework, space services, market.

* Institute of International Politics and Economics, Belgrade. E-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3375-7280>.